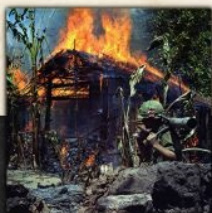

Dalibor Vácha

Vůně napalmu

Rok 1968 ve Vietnamu: Khe Sanh,
ofenziva Tet a velký obrat ve válce

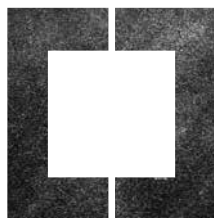
EDICE

MAGNETKA

EDICE

MAGNETKA

Dalibor Vácha

Vůně napalmu

Rok 1968 ve Vietnamu: Khe Sanh,
ofenziva Tet a velký obrat ve válce

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Ediční rada edice Magnetka

prof. PhDr. Radek Fukala, Ph.D. (Univerzita J. E. Purkyně Ústí nad Labem)

doc. PhDr. Jan Halada, CSc. (FSV UK, Institut komunikačních studií)

PhDr. Jan Koura, Ph.D. (FF UK, Ústav světových dějin)

PhDr. Miloslav Martínek, CSc.

Mgr. Jaroslav Kříž, Ph.D. (Městská knihovna Antonína Marka v Turnově)

JUDr. František Čermák

© Dalibor Vácha, 2026

Cover © Lukáš Tuma, 2026

Photos © Library of Congress, National Archives and
Records Administration, Wikimedia Commons, 2026

Czech Edition © Nakladatelství Epoque, Praha 2026

ISBN 978-80-278-0295-1 (print)

ISBN 978-80-278-1715-3 (ePub)

ISBN 978-80-278-1716-0 (mobi)

ISBN 978-80-278-1717-7 (pdf)

OBSAH

Úvod	7
Cesta k „americké válce“ – Francouzi ve Vietnamu	11
Američané ve Vietnamu v letech 1964–1968	20
Začátek roku 1968 – obléhání základny Khe Sanh	32
Operace Pegasus	62
Ofenziva Tet	67
Tet v Saigonu	69
Delta Mekongu	81
Krátký pohled na některá další místa	83
Boje v Hue	88
Stručné zhodnocení ofenzivy Tet	113
Pokračování bojů roku 1968	116
Boje v údolí A Shau a u Dai Do	116
„Mini-Tet“	117
Jednání o míru	118
Operace Phoenix	119
Vpád do DMZ na podzim 1968	120
Thuong Doc	120
Operace Meade River	121
Válka v deltě Mekongu a na dalších řekách	123
Masakr v My Lai	125
Domácí fronta	129
Odkaz vietnamského roku 1968	136
Slavní veteráni vietnamského roku 1968	136

Obraz v populární kultuře	140
Pokračování války ve Vietnamu	143
1969.	143
1970.	145
1971.	147
1972.	149
1973–1975	151
Slovníček.	155
Chronologie událostí	157
Prameny a literatura	167
Literatura	167
Internetové zdroje.	172
O autorovi.	174

ÚVOD

Je nutné, abych se hned na samém začátku přiznal, že kniha o americké účasti ve Vietnamu mohla a měla být vlastně mou první knihou, kterou bych kdy napsal, neboť jsem byl a koneckonců stále jsem velkým fanouškem filmu *Platoon* (r. Oliver Stone, 1986). Na univerzitě při studiu učitelství s aprobací anglický jazyk – dějepis jsem hned od prvního semestru intenzivně uvažoval o diplomové práci a nejpravděpodobnějším tématem se jevila reflexe amerického angažmá ve vietnamské válce, viděná optikou dobového československého tisku. Nicméně... Člověk miní a realita se mění. Když jsem mezi prvním a druhým ročníkem magisterského studia nastoupil na povinnou praxi do prachatického archivu, dostal se mi do rukou fascinující deník zdíkovského Jana Faláře, veterána čs. legií v Rusku, a všechno bylo jinak.

Nyní, po dlouhých letech, jsem se tedy rozhodl splnit si další sen a tak trochu splatit dluh, který jsem v duchu cítil a cítím. Prostor k nápravě mi poskytla edice Magnetka, v níž jsem se již kromě dvou, jak jinak než legionářských knížek (*Horké léto 1918* z roku 2018 a *Prokletá magistrála* z roku 2019), objevil v souvislostech druhoválečných, doslova pacifických (*Krvavý ostrov* z roku 2018 a *Válka stínů* z roku 2020).¹

¹ VÁCHA, Dalibor, *Horké léto 1918. Čechoslováci ve víru ruské občanské války*, Praha 2018; VÁCHA, Dalibor, *Prokletá magistrála. Čechoslováci na Sibiři v roce 1919*,

K prvnímu ponoření se do vietnamské války jsem si vybral rok 1968, který lze považovat za extrémně důležitý a v mnoha případech za klíčový v celém konfliktu. A v něm lze potom doslova vypíchnout tři důležité události – obléhání pevnosti Khe Sanh, ofenzivu Tet a také krvavé události ve vesnici My Lai (ač ty zůstaly ještě očím současníků roku 1968 vlastně skryty). Zbytek roku je v knize samozřejmě pojednán, je mu však věnována poměrně menší pozornost, respektive prostor. V knize zařazené do dané ediční řady tomu však ani jinak nelze.

Vietnamská válka se lišila od předchozích tím, že je pro nás relativně moderní záležitostí. Mnoho zbraní v té době používaných se objevuje na bojištích dodnes (minimálně v jádru konceptu – proudová letadla atp.), a navíc vietnamsko-americký konflikt je prvním velkým střetem, v němž byla zcela běžně používána barevná fotografie či barevný film, což nám pomáhá ji vnímat živěji než pro nás obvykle odtažitě černobílé snímky předchozích konfliktů. Nelze než souhlasit s tvrzením, že tato válečná zkušenost byla nafilmována v takovém rozsahu jako nikdy předtím. Kromě již trochu otřepaného (nicméně do jisté míry pravdivého) postřehu, že přenos války do amerických obýváků znamenal nemalé politické komplikace (viz dále), badateli dovoluje množství dochovaných barevných záběrů ponořit se do minulosti s téměř nečekanou autenticitou.

Hodnocení amerického angažmá ve vietnamské válce (můžeme ji zcela jednoznačně označit za druhou vietnamskou válku) nebývá pozitivní. Slavný, nicméně nikoliv nekontroverzní historik Paul Johnson ve svých *Dějínách 20. století* pojmenoval kapitolu zabývající se šedesátými lety na americkém

Praha 2019; VÁCHA, Dalibor, *Krvavý ostrov. Guadalcanal 1942–1943*, Praha 2018; VÁCHA, Dalibor, *Válka stínů. Boje na ostrově Nová Guinea 1942–1943*, Praha 2020.

dvojkontinentu, a konkrétně v USA, příznačně *Americký pokus o sebevraždu*.² Vietnamské trauma představovalo po dlouhou dobu důležitou součást americké národní zkušenosti. Mimoto západní společnost do jisté míry stále nese určitý dluh vůči společnosti vietnamské, která byla válkou zasažena mnohem zásadněji než Spojené státy, a přesto zůstává její prožitek ve stínu té, která má na sobě nakreslené hvězdy a pruhy. Autor této knihy nesplácí, bohužel, onen dluh vojákům ARVN (*Army of the Republic of Vietnam* neboli Armády Vietnamské republiky; většina zkratk i s vysvětlením stojí k nahlédnutí ve slovníčku na konci knihy) či civilistům v Deltě Mekongu, jen vyjadřuje přání, aby si mohl přečíst řadu monografií, které by se tímto tématem hlouběji zabývaly z jiného pohledu, než je ten americký, a bez komunistického nádechu těch přímo ze sjednoceného Vietnamu.

Po dlouhé roky zkušenost jednotlivců ve válce v jihovýchodní Asii formovala rovněž populární kulturu – postavy jako John Rambo by pak jistě potřebovaly jinou válku, aby vznikly. Komiksové *Punisher* nebo *Ironman* měli své kořeny také původně ve vietnamské válce, dokud nebyli v rámci „restartů“ přeneseni do modernější války proti teroru. Od tohoto obrazu války v populární kultuře jsem se nedokázal oprostit, jak jinak, proto v závěru této útlé knihy naznačím i tendence ve filmech, komiksových zpracováních nebo televizních seriálech.

Je nanejvýš zajímavé, že zatímco v předvečer období, které popisuje tato kniha (tedy v roce 1967), američtí vojenští psychiatři veřejně uváděli, že vietnamský konflikt produkuje nejnižší počty psychicky nemocných vojáků, situace se záhy

2 JOHNSON, Paul, *Dějiny dvacátého století*, Praha 1991, s. 595–639.

změnila. Koncem sedmdesátých let se již přiznávalo, že větší množství vojáků trpí duševními následky prodělaných válečných zkušeností a rozsáhlá studie z roku 1990 financovaná americkou vládou dokonce uvádí, že minimálně 960 000 mužů a 1900 žen, veteránů konfliktu v jihovýchodní Asii, trpí PTSD (Post-traumatic Stress Disorder neboli posttraumatickou stresovou poruchou).³ Nelze zde tudíž hovořit jen o psychické náročnosti války ve Vietnamu, nýbrž také o pokročilejších diagnostických nástrojích a přesnější klasifikaci poruch. V každém případě je dobře rozeznatelné, jak velký vliv měla největší americká válka druhé poloviny dvacátého století.

³ SHEPHARD, Ben, *A war of nerves. Soldiers and Psychiatrists in the Twentieth Century*, Cambridge 2001, s. 340.

CESTA K „AMERICKÉ VÁLCE“ – FRANCOUZI VE VIETNAMU

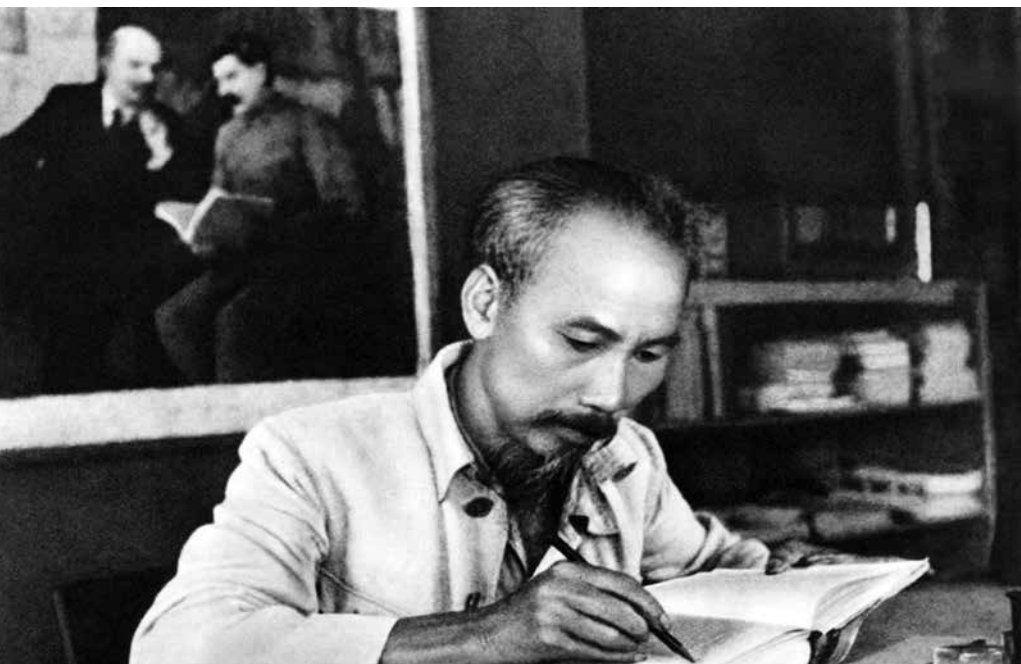
Po osvobození francouzských kolonií od japonské okupace v roce 1945 se nezdálo, že by Paříž toužila cokoliv ve „své“ Indočíně měnit. Ač francouzská vláda prahla po *statu quo ante*, případně po ještě větším utužení koloniální říše, situace v místě se jednoduše transformovala. Dějiny kráčely rychleji a jiným směrem, než by si Francie a zbytek koloniálních mocností Evropy přály. Historik Max Hastings pojmenoval jednu kapitolu pojednávající o francouzském angažmá v Indočíně *Špinavá válka*, což je více než trefné.⁴

Během druhé světové války byl prostor francouzské Indočíny pod nadvládou císařského Japonska, nicméně francouzská koloniální správa zodpovídající se kolaborantskému režimu ve Vichy zde stále existovala a vytvářela tak mocenskou strukturu na první pohled paralelní, v každém případě však podřízenou té japonské. Třetím mocenským hybatelem, který vyrůstal ze samotného domácího obyvatelstva, bylo národně osvobozené hnutí toužící po samostatnosti, po odstranění jak japonských dobyvatelů, tak francouzských kolonizátorů. Brutalita japonské okupace byla a je neoddiskutovatelná, přesto Vietminh (reprezentant touhy Vietnamců

⁴ HASTINGS, Max, *Vietnam 1945–1975. Podrobné dějiny tragické války*, Praha 2022, s. 43–65.

po sebeurčení; plným názvem Liga za osvobození Vietnamu) a nejen on tvrdil, že chování Francouzů k domácímu obyvatelstvu nebylo o nic lepší, ne-li přímo horší než přístup Japonců, těchto příslovečných „Prušáků Asie“.

V oblasti francouzské Indočíny se angažovala také americká strana, ne příliš zásadně – hlavním úkolem bylo dodávání menšího množství ručních zbraní vietnamskému, protijaponskému odporu, výcvik jeho bojovníků, přičemž vše bylo motivováno vytvořením záchranné sítě pro sestřelené spojenecké (britské, americké) bojové piloty a letecké osádky v oblasti. Skoro by se někdy mohlo zdát, že OSS (*Office of Strategic*

*Ho Či Min, předseda Viet Minhu. Snímek pochází z roku 1950
a na pozadí je jasně patrný obraz Lenina a Stalina.*

Services – Úřad pro strategické služby, předchůdce CIA) stál u zrodu Vietminhu, respektive jeho prvního rozmachu.

Po vytlačení Japonců z oblasti se nezměnilo pro místní obyvatelstvo v zásadě nic. Zprvu u části obyvatelstva a proti-francouzských, nebo minimálně pro samostatnost horujících elit vzbuzovaly veliké naděje Spojené státy americké. Jak bylo právě uvedeno, pomáhaly Vietminhu v jeho partyzánském boji proti Japoncům dodávkami výzbroje, ba dokonce výcvikem (skrze první americké vojenské poradce na území Vietnamu), ale s koncem války se stáhly a přenechaly veškerou moc druhou světovou válkou nalomené, možná až zlomené, o to však agresivnější Francii. Vietminh sílí, jeho část získala funkční vojenský výcvik, relativně mnoho zbraní – i po ustoupivších Japoncích – a hlavně sílila všeobecná touha po samostatnosti a s ní tudíž i jeho odhodlání působit politicky i vojensky.

Jako zásadní problém kolonizátorů se ukázala zároveň politická vůle i nevůle doma ve Francii. Zatímco všichni „jestřábi“ toužili po udržení koloniálního panství (nemluvě o těch, kdo měli v Indočíně přímé ekonomické zájmy) a věděli, že bez použití ozbrojených sil se to nepovede, velká část domácí politické scény si bolestně uvědomovala, že nasazení pravidelné francouzské armády není pro veřejnost po „nevyhrané“ světové válce přijatelné. Respektive jakákoliv vláda, jež se pokusí poslat do Indočíny bojovat a umírat odvedence z Evropy, okamžitě padne, a to zřejmě za dramatických okolností s tím, že jakýkoliv politik, který by takové řešení pro-sazoval, končí s určitostí veřejnou kariéru.

Proto francouzská politická a vojenská reprezentace zcela logicky vybraly cizineckou legii, případně koloniální jednotky, a také se snažily posílit spřízněné vietnamské formace

v Indočíně. Vojenské operace v Indočíně měly zpočátku charakter protipartyzánských akcí, velmi rychle se ovšem do situace vložily zásilky zbraní, vybavení, výstroje i poradců ze sprátených komunistických zemí (zejména z Číny, následně také ze Sovětského svazu). Francouzi i Američané obratem začali vnímat i interpretovat celý konflikt jako boj demokracie proti komunismu.

Postupem času se měření sil proměnilo z místních šarvátek v povstání rozsáhlejší, vyústivší v plnohodnotnou válku, kdy francouzské síly, již masivně podporované finančně i materiálně Američany, nedokázaly dostatečně pružně reagovat a byly přinuceny přejít do defenzivy.⁵

Tzv. první indočínská válka má také silnou českou, potažmo československou stopu, neboť v řadách francouzské cizinecké legie bojoval nezvykle vysoký počet Čechů a Slováků. Celé toto téma v podstatě znovuobjevil a zpracoval Ladislav Kudrna.⁶ Coby velkou zvláštnost lze zmínit, že k tomuto historickému období vznikl v Československu dokonce film – jmenuje se *Černý prapor* (r. Vladimír Čech), debutoval v něm František Peterka –, který šel do kin v roce 1958. To již předsedem vypovídá o jeho ideologickém zabarvení, nikoliv ale o jeho překvapivé kvalitě.

I vzhledem k tomu, jak jednu klíčovou událost roku 1968 (obléhání základny Khe Sanh) vnímali Američané, je nutno podívat se zpátky též na bitvu u Dien Bien Phu, předznamenávající

⁵ Z moderních prací bych rád zmínil knihu HASTINGS, M., c. d., s. 23–113.

⁶ KUDRNA, Ladislav, *Bojovali a umírali v Indočíně. První vietnamská válka a Čechoslováci v cizinecké legii*, Praha 2010; KUDRNA, Ladislav, *První vietnamská válka na pozadí osudu Ladislava Charváta*, Praha 2012. Právě Ladislav Charvát se podílel taktéž na vydání zajímavých pamětí jednoho z veteránů konfliktu – KNIHAŘ, Pavel, *Legie, můj život. Od vojína k veliteli praporu*, Praha 2013.

úplný konec francouzského koloniálního panství v Indočíně. Na počátku stálo rozhodnutí francouzské generality – ve světle dalších událostí přinejmenším nesprávné – vlákat protivníka – Vietminh – do pasti a svést pokud možno otevřený boj, který by osvobozeneckou organizaci zmrzačil nebo zcela zlikvidoval.

Bitva probíhala mezi 13. březnem a 7. květnem 1954. Francouzi ani zdaleka neočekávali, že Vietminh bude schopen dopravit na bojiště v nepřístupném terénu tak velké množství těžkých zbraní a munice, údolí Dien Bien Phu se tedy obratem proměnilo v past naopak pro ně. Zhruba jedenáct tisíc příslušníků francouzských a koloniálních ozbrojených sil se v kruté bitvě postavilo minimálně čtyřnásobné převaze. Nevěřičnost francouzských strategiů se brzy proměnila v čirý

*Vietnamští vojáci vztyčují vlajku nad francouzským velitelstvím
v pevnosti Dien Bien Phu.*

děs a v Hanoji se začalo sázet ne na to, zda pevnost padne, leč jak brzy.

Ani absolutní francouzská vzdušná převaha nevedla k vítězství, pevnost Dien Bien Phu byla útočícím Vietminhem doslova naporcována. Jeden opěrný bod za druhým padal do rukou Vietminhu, nicméně výměnou za velké ztráty při zpočátku hlavně frontálních útocích. Nepomohly ani masivní shozy materiálu (brzy totiž nebyla přistávací dráha použitelná, neboť se octla pod nepřetržitou palbou nepřátelských sil) a relativně početné posily v podobě parašutistických výsadek. Pevnost byla donucena se vzdát, na osm tisíc francouzských a koloniálních vojáků padlo do zajetí, z něhož se jich nicméně mnoho nevrátilo.⁷ Příznačné i s ohledem na přesah ke Khe Sanhu je, že Francouzi uvažovali v jisté kritické fázi bitvy o tom, že by na koncentraci Vietminhu u Dien Bien Phu byla svržena atomová puma, kterou by pochopitelně poskytli Američané. Pro ně to však nebyl námět k dlouhým diskusím, návrh prakticky obratem zamítli.

Pravděpodobně nejdůležitější na celé bitvě byl fakt, že probíhala ve stejné době jako mírové rozhovory v Paříži a pro osvobozenou delegaci se její vítězné zakončení stalo klíčovou pákou. Výsledkem všeho jednání bylo ostatně stažení francouzských sil z Indočíny, samostatnost celého regionu včetně Vietnamu, respektive jeho rozdělení na severní a jižní část. A jak už to v historii bývá, toto od počátku kritizované řešení mělo vést jen k další válce, o nic méně krvavé nežli té, která právě skončila (skončila-li vůbec).

Odchod vojáků byl provázen nejen ponurými slavnostmi pořádanými odcházejícími Francouzi, přehlídkami, pa-

⁷ Třeba ROY, Jules, *Bitva u Dien Bien Phu*, Praha 1967; SYRUČEK, Milan, *Slzavé údolí Francie*, Praha 2013.

tetickými proslovy, ale také krutou skutečností, že od roku 1945 v této kampani zahynulo přes devadesát tisíc příslušníků jejich ozbrojených sil. Současně se tvrdí, že Francouzi těsně před odchodem provedli bezpočet sabotážních akcí, popřípadě odvezli všechno, co odvézt šlo. Navzdory tomu si nelze představit, že by zmizeli všichni Francouzi. Odešla armáda a správa, zmizeli úředníci, ale majitelé plantáží, obchodníci a další obyvatelé francouzského původu jednoduše zůstali.

Jeich podporovatelé, domácí exponenti koloniální moci, vzdělanci, bohatší vrstvy, nábožensky orientovaní (ať už katolíci, či buddhisté), ti všichni prchali ve velké, mnohaleté migrační vlně ze severu Vietnamu na jih. Z nově ustanoveného komunistického ráje do ne zrovna dokonalého (vzpomenout si stačí jen na korupci a dosti volné zacházení se zákony a právem) jižního Vietnamu. Tato vystěhovalecká vlna údajně čítala až milion osob. Sever se uzavřel do sebe a jeho komunističtí představitelé sledovali jen jeden dlouhodobý cíl – sjednocení obou Vietnamů, samozřejmě pod jejich vlajkou a vládou.

Exodus obyvatelstva se netýkal výhradně severu, jak by se mohlo zdát, také z jihu, a to právě na sever, odešlo asi 260 000 lidí (převážně členů Vietminhu a jejich rodin), tedy zhruba čtvrtina z úhrnu těch, kteří opustili sever.⁸

Mimochodem Maurice Matloff, americký vojenský historik (oficiální historik US Army), projevil zvláštní dávku touhy po zjednodušování, když v úvodu kapitoly o americké přítomnosti ve Vietnamu ve své knize napsal: „Válka ve Vietnamu [americká, pozn. autora] byla dědictvím neschopnosti Francouzů potlačit nacionalistické síly v Indočíně...“⁹ Skoro jako kdyby tím naplňoval staré dobré rčení: po bitvě je každý

⁸ HASTINGS, M., c. d., s. 121.

⁹ MATLOFF, Maurice, *Dějiny americké armády*, Praha 1999, s. 630.

generál. Vždyť Američané byli minimálně politicky a rozhodně finančně zainteresováni i na této porážce.

Jistě, vliv první indočínské války na světovou (případně francouzskou) kinematografii nebyl tak veliký jako vliv amerického působení ve stejném prostoru později, nicméně je záhodno zmínit několik povedených nebo alespoň zaznamenaníhodných příkladů. Z nejnovějších můžeme uvést snímek *Les Derniers Hommes* (2023, r. David Oelhoffen), který první indočínskou válku chronologicky předchází, odehrává se na začátku roku 1945, kdy se Japonci rozhodli zlikvidovat francouzskou vojenskou přítomnost, kterou do té doby svým způsobem v Indočíně „tolerovali“. Jmenovat si zaslouží také snímky *Les Confins du monde* (2018, r. Guillaume Nicloux) a *Ciel Rouge* (2017, r. Olivier Lorelle), odehrávající se na počátku vietnamsko-francouzského konfliktu.

Snímek *La 317ème section* (1964, r. Pierre Schoendoerffer) diváka již vrhá přímo do první indočínské války a pojednává o skupině vojáků, kteří se pohybují vietnamským terénem v neustálém kontaktu s Vietminhem. Patří tak k velmi realistickým válečným filmům. A zapomenout nelze ani na dva filmy, které se přímo zabývají největší bitvou řečeného konfliktu, a to střetnutím u Dien Bien Phu. Nejdříve to byl tentokrát americký *Jump Into Hell* (1955, r. David Butler), natočený velmi záhy po bitvě samotné, a následně francouzský velko-film *Dien Bien Phu* (1992, r. Pierre Schoendoerffer). Režisér dvou význačných, výjimečných, zde zmiňovaných filmů Pierre Schoendoerffer (u obou snímků napsal také scénář) čerpal z vlastní zkušenosti, neboť v Indočíně sloužil, stal se armádním kameramanem, a dokonce se jako takový ocitl uprostřed obklíčení a bitvy o Dien Bien Phu. Není zcela jisté, co se stalo